

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

*Присвячується 20-річчю
ВНПЗ «Дніпровський
гуманітарний університет»*

СУЧАСНА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

**Дніпро
2023**

УДК 81'1(477)
ББК 81'2 УКР
С 91

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою Вищого навчального
приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 4 від 22 грудня 2022 р.)*

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 5 від 02.02.2023 р.)*

Сучасна прикладна лінгвістика. Збірник наукових праць. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ»,
2023. 192 с.

(в авторській редакції)

У збірник увійшли наукові дослідження, які були оприлюднені на
Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні погляди на прикладну
лінгвістику» (09 листопада 2022 року). Тематика статей охоплює актуальні
питання щодо розвитку та становлення прикладної лінгвістики.

Матеріали наукових досліджень можуть бути використані у практичній
діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному
процесах закладів освіти.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лежнёва Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Черноп'ятов Станіслав Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний
університет»

Поповський Анатолій Михайлович – доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри українознавства та іноземних мов Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних
дисциплін ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Холод Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін ВНПЗ
«Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – фахівець з міжнародних зв'язків Відділу
організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ISBN

(Вищий навчальний приватний заклад «Дніпровський гуманітарний університет»)

© Автори, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Агарков О. Психолінгвістика як технологія вивчення іноземної мови в студентському середовищі.....	5
Андрішко О. Графікація і тмезис у контексті лексико-синтаксичного словотворення	14
Бердо Р. Огляд програмного забезпечення в галузі лінгвістики	23
Bondarenko V., Zhura K. Law and language.....	29
Варакута М. Когнітивістика та основи лінгвістичних знань.....	38
Виноградов Г. Середньовічна християнська лінгвістика як сегмент християнської теології	45
Запотічна Р. Особливості організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей у процесі навчання іноземної мови	52
Карітон А. Analysis of software providing translation services	59
Корсунська В. Казкотерапія як метод корегування емоційної реальності.....	67
Крашеніннікова Т. Мова як історична категорія в сучасному світі.....	77
Кривуля В. Використання інноваційних методів навчання у вищій школі	83
Кузьменко В., Негодченко О. Зміст філософських основ навчання у християнській середньовічній культурі	91
Мосейко А. Особливості термінології у адміністративному праві на прикладі формування термінології майбутнього кодексу України про адміністративні правопорушення	108
Підвисоцька Г. Usage of modern teaching methods in the process Educational activities in higher education establishments of Ukraine	116
Поповський А. Злочинне клятвозрадництво	123
Руколянська Н.В. Структурно-семантичні особливості залучених термінів текстів українського кримінального процесуального права	139
Сімович О. Вербальний символ ворон (ворона) / гавран у фрагменті мовно-фольклорної картини світу українців.....	147
Сковронська І. Дистрибутивні зв'язки сталих словосполучень публіцистичного мовлення.....	157
Федишин О. Оптимізація процесу інтенсивного навчання іноземній мові у ЗВУ	167
Холод І.В. Інноваційні підходи у методиці навчання англійської мови професійного спрямування.....	174
Худавердієва В. Інноваційні методи навчання у вищих навчальних закладах як засіб реалізації інтерактивної моделі освіти	181
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	191

ЗМІСТ ФІЛОСОФСЬКИХ ОСНОВ НАВЧАННЯ У ХРИСТІЯНСЬКІЙ СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Вячеслав КУЗЬМЕНКО,

*доктор філософських наук, професор, професор кафедри міжкультурної
комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін*

ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Ольга НЕГОДЧЕНКО,

*старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-
гуманітарних дисциплін ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Автори зробили спробу розкрити зміст філософських засад навчання в християнській середньовічній культурі, а також продемонструвати, що проблема принципів навчання в цей період становить достатній інтерес.

Розглядаючи питання про принципи середньовічної дидактики, автори звертають увагу, що християнська релігія сформувала нову шкалу цінностей, протилежну античній і язичницькій культурам, тому філософські засади принципів навчання неодмінно мали бути наповнені іншим змістом, ніж в античності. У християнстві народжується нова етика, відмінна від етики античної. Згідно з новою шкалою цінностей смирення стає головною чеснотою християнства. Ідеал греків – людина, яка вірить у себе і свої сили.

Автори звертаються до творчості Августина Блаженного не випадково, адже автори дослідження виходить із того, що творчість Августина Блаженного є цілісною. Для всього християнського світу Августин Блаженний став найавторитетнішим батьком церкви, основоположником схоластичного методу мислення. Згодом йому було присвоєно титул «Exellentissimus doctor» П. Абеляром.

Для середньовічної культури характерне об'єднання релігійної віри та раціонально-дискурсивного знання в цілісний сакральнo-когнітивний комплекс. Він відрізнявся від античних сакральнo-когнітивних комплексів як змістом самого сакрального ядра, що було виражене в догматах християнської віри, так і взаємовідношенням раціонального знання із сакральним ядром – характером і сутністю раціонально-дискурсивних компонентів. Сакральне ядро, репрезентоване в християнській середньовічній культурі, підпорядковувало собі всі когнітивно-раціональні компоненти культури.

Ключові слова: *філософські засади навчання, чеснота, християнство, отець церкви, сакральнo-когнітивний комплекс, компоненти культури, догми християнської віри, раціонально-дискурсивне знання, сакральне ядро.*

The authors attempt to reveal the content of the philosophical background of learning in Christian medieval culture and to demonstrate that the problem of the principles of learning in this period is of sufficient interest.

Considering the question of the principles of medieval didactics, the authors draw attention to the fact that the Christian religion formed a new scale of values, opposite to ancient and pagan cultures, so the philosophical foundations of the

principles of learning had to be filled with a different content than in antiquity. A new ethic was born in Christianity, different from the ancient ethic. According to the new scale of values, humility becomes the main virtue of Christianity. The ideal of the Greeks is a person who believes in himself and his own strength.

It is no coincidence that the authors turn to the work of Augustine of Hippo, as the study assumes that the work of Augustine of Hippo is holistic. For the entire Christian world, Augustine of Hippo became the most authoritative church father, the founder of the scholastic method of thinking. He was later awarded the title «Exellentissimus doctor» by P. Abelard.

Medieval culture was characterised by the unification of religious faith and rational and discursive knowledge into a holistic sacred and cognitive complex. It differed from the ancient sacred-cognitive complexes both in the content of the sacred core itself, which was expressed in the tenets of the Christian faith, and in the relationship between rational knowledge and the sacred core – the nature and essence of the rational-discursive components. The sacred core, represented in Christian medieval culture, subordinated all cognitive and rational components of culture.

Keywords: *philosophical foundations of learning, virtue, Christianity, church father, sacred-cognitive complex, components of culture, dogmas of Christian faith, rational-discursive knowledge, sacred core.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Розкриття змісту філософських основ у християнській середньовічній культурі є доволі складним. У цій проблемі важливо встановити наступні принципові положення.

Історик філософії має взяти до уваги, що християнська релігія сформувала нову шкалу цінностей, протилежну античній та язичницькій культурам, тому філософські основи принципів навчання обов'язково мають бути наповнені новим змістом. У християнстві народжується нова етика, яка відрізняється від античної етики. У Святому Благовіщенні від Матвія сказано: «Блаженні нищі духом, бо їх є Царство Небесне. Блаженні ті, що плачуть, бо вони утішаться. Блаженні лагідні, бо вони наслідують землю. Блаженні жадібні і бажаючи правди, бо вони наситяться. Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть. Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать. Блаженні миротворці, бо вони названі будуть синами Божими. Блаженні вигнані за правду, бо їх є Царство Небесне. Блаженні ви, коли будуть поносити вас і гнати і будь-як несправедливо наклепи зводити за Мене. Радуйтеся і веселіться, бо велика ваша нагорода на небесах: так гнали і пророків, що були до вас» [1, Мф., 5: с. 3–12.].

Відповідно до нової шкали цінностей покора стає головною чеснотою християнства, шляхом, що веде до ворот Царства Небесного. Це невідома для греків чеснота. Ідеал греків – людина, що вірує в себе і в свої сили. У Другому посланні Коринф'янам Апостолом Павлом сказано: «Тричі молив я Господа про те, щоб відсторонив його (лихо) від мене, бо Господь сказав мені: «досить для тебе благодаті Моєї, бо сила Моя звершиться в Немоці» і тому я набагато охоче буду хвалитися своїми немощами, щоб перебувала в мені сила Христова» [1, II Коринф., с. 8–9]. Євангельське послання заперечує благородний грецький ідеал людини, яка вірує у свої здібності досягти поставленої мети наодинці, індивідуальними зусиллями.

Безсмертна природа душі – стержень платонівської, а також аристотелівської традицій у текстах Святого Писання уявлення про душу не передбачає грецьких акцентів. Християнин сподівається на воскресіння мертвих, на повернення до тілесного життя. Грецькі філософи вважали плоть джерелом будь-якої негативності, всякого зла. Дані греки жили в просторі поліса, лише в ньому уявляли себе. Християнин не належить до політичного суспільства, він живе в Церкві Христа, в благодаті Христа. Новий сенс життя християнина, виражений її метафорою «як виноградної лози»: «Я є істинна виноградна лоза, а Батько мій виноградар. Будь-яку в мене гілку, яка не приносить плоди, він відсікає; будь-яку, що плодоносить, очищає. Ви вже очищені через слово, яке Я проповідував вам. Перебувайте в Мені, і я у Вас. Як гілка не може плодоносити сама собою, якщо не буде на лозі: так і ви, якщо не будете в Мені» [1, Іоан., 15: с. 1–5].

Мета дослідження – розкрити, що християнська релігія протиставляла між собою «небесне життя» та «земне життя», «град Божий» і «град Земний». Із самого початку її виникнення було визначено найближчу мету церкви: живучи «земним життям», розвивати «небесне життя», тобто «земне життя» перетворювати на «град Божий». Християнство скероване, перш за все, на спасіння душі людини, тому теоретичне наукове знання, тим більш природознавство, а також математичні будови античних авторів, що описували

астрономічні спостереження або пов'язані, як наприклад, у Архимеда з описами в механіці, не цінувалися високо в середньовічній культурі.

Виклад основного матеріалу. Пізнання природного світу набуло сенсу та цінності лише у зв'язку з релігійним спасінням душі. Духовні інтереси були спрямовані від землі до неба, від світу дольного до світу гірського. Спрямованість вгору властива архітектурі, поезії, філософським роздумам, усій системі цінностей середньовіччя. Особливість середньовічної християнської культури, а, відповідно, і наукового знання, вказаного історичного періоду, полягає в тому, що вона розвивалася в лоні християнської релігії. Християнство було духовною силою, яка визначала як суспільні ціннісні орієнтування, так і регулятивні принципи пізнавальної діяльності.

Для середньовічної культури характерним було об'єднання релігійного вірування і раціонально-дискурсивного знання в цілісний сакральний-когнітивний комплекс. Він відрізнявся від античних як змістом самого сакрального ядра, яке виражалося в догматах християнської віри, так і взаємовідношенням раціонального знання із сакральним ядром, характером і сутністю раціонально-дискурсивних компонентів. Сакральне ядро, представлене в християнській середньовічній культурі, підкорило собі всі когнітивно-раціональні компоненти культури.

Не дивлячись на церковний розкол, що виник, в освіті католицизму і православ'я утворюється дві протилежні течії: від земного світу до неба і від небесного світу до земного існування. Два погляди зумовили різне розуміння освіти. Рух до земного існування неминуче включало в себе, як передумову сприйняття його культури, норм, традицій, тобто, неодмінне омирчення. Навчання відкриває можливість падіння та висот «небесного життя», воно обов'язково мало поєднуватися з традиціями язичництва й античності і враховувати акцент цих традицій на тілесну і душевну організацію людської істоти [2. с. 34].

Рух до неба виражався підсиленням релігійного уможвіння і містики, спрямованістю свого відсторонення і відчуження від всього земного та

мирського. Ці тенденції склали основне протиріччя у змісті всієї системи освіти, але саме протиріччя могло бути вирішено через напружене та реальне розуміння стосунків між Богом і світом людини, його працею і культурою, тобто в більш глибокому і удосконаленому Богопізнанні, яке передбачає досягнення і розуміння Божественної єдності світу.

Уся християнська культура розвивалася в межах аналізу відносин двох феноменів: розуму і віри. Проблеми теоретизації, толкування розуму в модусах віри призвели до аналізу проблеми універсалій, яка у схоластиці вилилась у полеміку між номіналізмом і реалізмом. Проблема універсалій не могла не зачепити принципи навчання, відображенням чого були його зміст і форма. Якщо говорити про принципи дидактики цього періоду, то необхідно враховувати, що їхній зміст було обумовлено двома моментами. По-перше, з одного боку, формами викладання, головними з яких у перших університетах були лекції і семінари (диспути). По-друге, прагненням обґрунтувати, що в

«граді земному» переважають лицемірство, зло, пристрасти, відсутність смирення.

Коли розглядаємо занепад античного світу на Заході, аналізуємо останні десятиліття римської культури, обов'язково звертаємося до філософа пізньої античності Аврелія Августина, який вписав завершальні сторінки в історію духовної культури Риму і заклав своїми працями фундамент нової культури – середньовічної. Августина Аврелія можна вважати останнім у ряду значних мислителів античності, і першим важливим ідеологом середньовіччя. Він думав як антична людина, а не як один із головних ідеологів церкви середніх віків. Це не заважало йому стати для всього західного християнства авторитетнішим батьком церкви, основоположником схоластичного методу мислення.

Середньовічна культура представлена багатьма прославленими іменами, як на Заході, так і на Сході. Провідною тенденцією Східного християнства і його особливої гілки – православ'я, був рух від земного існування до небесного світу. Аналіз цієї тенденції виходить за межі цієї статті. Але, варто зазначити,

що містичне богослов'я по-своєму впливало на характер навчання і відповідно на тлумачення принципів дидактики.

Підкреслимо, що звернення до творчості Августина Блаженного не випадкове. Автори дослідження виходять із того, що творчість Августина Блаженного є цілісною, в ній відсутнє вказане вище протиріччя. Для всього християнського світу Августин Блаженний став авторитним батьком церкви, основоположником схоластичного методу мислення. Пізніше П. Абеляр присвоїв йому титул «Exellentissimus doctor».

Спадок Августина Аврелія в XX століття у різних аспектах аналізувався як вітчизняними, так і зарубіжними авторами. Наведемо лише назви найбільш значних робіт, виходячи із проблематики нашого дослідження.

Проблему співвідношення розуму, віри, знання, тлумачення знання в модусах віри в середньовічній християнській культурі розглядали А. Ф. Лосєв, А. Мень. Автори відзначають у працях Августина Аврелія філософське та раціонально-наукове досягнення фізичного світу, будучи залежними від істин Откровення перетворилося у тлумачення Божественного слова. У подальшому, після праць Августина Аврелія така спрямованість мала перевагу у західно- католицькій релігійній думці середньовіччя.

За роздумами Е. Гілсона [3], Й. Лортца, М. Еліде з філософських вчень античності головним для Августина Аврелія був платонізм. Саме ідеї Платона в найбільшій мірі вплинули на його гносеологічні та антропологічні уявлення. Августин Блаженний заклав фундамент нової філософії, завершив лінію розвитку латинської християнської думки (Тертуліан, Минуцій, Кіпріян, Арнобій, Лактанцій).

Й.Лортц, В. Ф. Фаррара висловили думку про те, що Августин Аврелій, перебуваючи в руслі християнської філософії, дотримувався погляду, що смыслом людського життя є досягнення естетичної досконалості Божественного творення світу. Така досконалисть не може бути пізнана лише розумом. Основою досягнення Божественного порядку є віра, яка стосується скоріше волі, ніж розуму.

Аналізуючи співвідношення розуму – знання – віри, гносеологічний аспект, у творчості гіппонського єпископа, автори названих вище літературних джерел не ставили за мету виявити зміст абстрактних категорій «порядок», «подібність», «образ», які осмислив Августин Аврелій та були формалізовані математиками-логісцистами в XIX столітті й представлені як математичні. Таке спостереження, з метою виявлення змісту основоположних вчень у християнській середньовічній культурі є необхідною умовою дослідження. Для його існування звернемося до творів «Проти академіків», «Про порядок», «Сповідь», «Про град Божий до Мерцелліну проти язичників», «Про істинну релігію». Саме в цих працях достатньо чітко представлений предмет нашого дослідження. Він проявляється, по-перше, в аналізі августиновського уявлення про пізнання в описі Божественного порядку і єдності в універсумі, по-друге, своєї душі і Бога. Пізнання порядку в універсумі і своїй душі лише шлях до Бога.

Зазначимо також, що в працях Августина Блаженного навчання розглядається як невід’ємна частина християнської культури, як можливість долучення людини до її цінностей. Його думки про навчання найбільш системно представлені в трактатах: «Сповідь», «Про порядок», «Про істинну релігію», «про християнські вчення», «Про Град Божий», «Про вчителя», «Про Троїцю». Педагогіку він розглядав через призму християнської антропології: людина представлена не в двох вимірах: «тіло» і «душа», а в трьох: «тіло», «душа», «дух» (Е. Віллер, А. Лосєв).

У патристиці, починаючи з Августина Блаженного, метою пізнання стає образ самого себе як подібія Божого. Пізнаючи себе, людина приходить до розуміння того, чим він володіє [4. с. 204]. У розумінні Августина Блаженного, пізнання Бога відбувається через пізнання душі. До платонівського уявлення про неї додані Євангельські цінності: чистота серця, благая віра. Чистота та ясність душі – умова прозріння до Істини, до насолоди та уповання нею.

Процес пізнання розуміється Августином Аврелієм як сходження від тілесного до безтілесного, до духовного – предметам вищого порядку, серед яких важливе місце займають пропорційності та числа. Закономірності

універсума – це закономірності естетичні. Середньовічний мислитель не сформулював чіткої дефініції категорії «порядок». Вона може бути розкрита лише при аналізі теологічних, загальносвітоглядних та естетичних уявлень Августина Аврелія, що висвітлені в його трактатах.

На естетичні уявлення Августина Аврелія накладений, у першу чергу, відбиток Біблейської ідеї творення [3, с. 303]. Августин Аврелій висловлює думку, що «небо» визначене Творцем як світ духовний, а «земля» – як безформенна матерія, з чого Бог створив діаду. Упорядкування – це особливий процес, що призводить його до нової якості – більш прекрасного та більш досконалого. Єдність як результат упорядкування призводить елементи до якісно нової краси – краси цілого. Красота цілого і його частин розглядається Августином Аврелієм не лише в «Сповіді», але і в інших творах:

«Про істинну релігію» (він відрізняє два види прекрасного *pulchrum* и *artum*, де *pulchrum* – це власне прекрасне, де що прекрасне саме по собі, прекрасне в собі, краса цілого, а *artum* – це показник відповідності частин для цілого або краса частин цілого), «Про порядок» (сам Творець визначений як «міра без міри», «число без числа», «вага без ваги»; у розумі Творця перебувають ідеї всіх можливих творчих форм [6, с.171]).

У своїх судженнях Августин Аврелій визначив важливу для всієї середньовічної естетики проблему – ідеалу будь-якого творчого процесу, як художнього, так і раціонального, який безпосередньо пов'язаний із особливостями пізнавальної діяльності, і з формалізованими системами її опису. У розумі Творця ідеї завжди існують як деякі першопочаткові форми. Гіппонський єпископ підкреслює, що одна й та ж ідея може бути втілена у різних формах. Вибір залежить від Художника. Перша людина Адам, за Августином Аврелієм, був створений Богом з початковою ідеєю людини до первинних причин. Але ці причини носили загальний формальний характер, їм міг відповідати не лише конкретний вид людського тіла, в якому ми існуємо [4, с.278].

На відміну від античних мислителів, зайнятих метафізичною будовою світу ідеальних суцностей і формально-логічних систем їх опису, Августин Аврелій вказує на необхідність осмислення Божественної творчості. У середньовічній християнській культурі відмінною особливістю пізнавальної діяльності постає не власна будова, а розуміння задуму Великого Художника. Категорія «подібність» набуває в цьому контексті особливого змісту.

Зазначимо, що між батьками східної та західної церкви існували відмінності щодо ставлення до античної науки, так і в трактуванні взаємозв'язку віри та знання. Якщо східні батьки церкви тяжіли до онтологічної проблеми, розглядаючи космос як ієрархічно організоване творіння Бога, то західні батьки церкви звертали увагу переважно на антропологічну, естетичну та аксіологічну проблематику, підкреслюючи першопочаткову гріховність людини, необхідність заслужити спасіння.

В античності поняття «подібність», найбільш яскраво розкрито Платоном у «Тімеї». У цьому діалозі воно обґрунтовано як необхідне при побудові за зразком кругообігу космічних тіл моделі «правильного мислення», а також для досягнення гармонічної пропорції, що виражає єдність космічного тіла, в якому першопочатково закладена ієрархія верху и низу. Поняття «подібність» визначило обґрунтування багатьох положень евклідової геометрії. У творчості Августина Аврелія воно набуло теологічного характеру. В античній грецькій математиці пропорційні відносини, як зразок подібності, принцип цілого виникли раніше, ніж аксіоматичний та дедуктивний методи.

Основою августинівської теорії творчості є творіння «за образом і подобою». Кожен християнський мислитель спеціально задумувався над питанням: що є образ та подоба? Не менш як дев'ять століть у християнському світі йшла активна полеміка з цього питання. Суперечка розгорнулася, по-перше, про сутність образу, по-друге, про міру співвідношення зразка з архетипом або відповідність його архетипу. У цьому нерідко до уваги отців церкви, зокрема й у Августина Аврелія потрапляла проблема образотворчого образу. Категорія «образ» розкрито Августином Аврелієм як спосіб

незрозумілого вираження світорозуміння. Він застосовується у тому випадку, коли формально-логічні побудови недостатні. Провідні представники патристики, слідуючи греко-римським філософським традиціям, на концептуальному рівні прагнули визначити сутність цього поняття і феномена, що приховується за ним. У трактаті «Про істинну релігію» Августин Аврелій писав, що вираз «на образ Бога», необхідно відносити до «внутрішньої людини», тобто до розуму та інтелекту, а не до видимого образу. Проте багато в тілі людини вказує на його приналежність до Божественного образу. Це насамперед вертикальне положення тіла, краса і цілісність цього тіла. Останнє, це загальна риса людини з усім творінням, що відноситься не до образу, а до подоби [7, с. 71]. Подібність, за Августином, виступає невід'ємною рисою образу. Будь-який образ, міркував єпископ, подібний до того, чийм відображенням він є. Зразки, що виникають у дзеркалі, і створені у живопису, є ще й подобами тих архетипів, з яких побудовані. Образ виникає тоді, коли він із чогось відтворюється. Шкала розуміння образів, за Августином Аврелієм, знаходиться між двома крайнощами. З одного боку, архетип механічно відбивається у чомусь, як, наприклад, образи у дзеркалі, з іншого, архетип цілком свідомо творить свій образ. Архетип який завжди настільки активний, щоб самому творити свої образи, тому, необхідний посередник, який міг відтворити риси архетипу (створити образ). Таким посередником виступає лише людина, розум якої творить абстрактні образи. На думку Августина Аврелія, зв'язок образу з архетипом ґрунтується на «подобі». Християнський мислитель розглядає

«подобу», з одного боку, як сутнісну характеристику образу, що означає причетність образу архетипу; з іншого, продовжуючи традиції античної естетики, вбачає подібність відповідно до частин один одному у структурі цілого матеріального об'єкта.

Абстрактні категорії «образ», «подоба» мають у творчості Августина Аврелія естетико-гносеологічний характер. Розв'язання проблеми розуміння Божественної творчості в естетичну область дозволило середньовічному

мислителю вийти в теоретико-пізнавальному відношенні за межі дискурсивного мислення. В історії філософської думки Августин Аврелій одним із перших свідомо поставив питання про особливі, відмінні від дискурсивних, форми мислення. До цього він зміг прийти, передусім аналізуючи художній образ як форму відображення дійсності.

Августинівське уявлення про пізнавальну діяльність включає два основні ступені – підготовчий, на якому пізнаються «справи людські» та головну, орієнтовану на пізнання абсолюту, «таємничого Бога». Перший ступінь включає формально-логічне, тобто. наукове розуміння світу і моральне розуміння людини [8, с.21]. На другому ступені Августин Аврелій вважає за необхідне перейти у сферу емоційно-естетичного пізнання. Він замінює філософську термінологію на естетичну. Філософський агностицизм пізньої античності привів гіппонського єпископа висновку, який він представив у трактаті «Про порядок» [6, с. 215]. Середньовічний мислитель переконаний в обмеженості дискурсивного мислення. Необхідність виходу у сферу незрозумілого мислення призвела його до естетизації гносеології, яку також зазнав і перший ступінь пізнавальної діяльності. Осмислювана Августином Аврелієм категорія «порядок», аналіз якої проводиться нами через підлеглі їй категорії «прекрасне», «образ», «подоба» набуває у творчості естетичний, а не формально-логічний характер. Середньовічний мислитель писав про те, що порядок виступає наслідком розуму Божественного та людського. Лише підпорядкування розуму веде до правильного зайняття місця в ієрархії впорядкованості, що сприяє розумінню краси речі. Вчення Аристотеля, яким міг би покластися єпископ, вибудовуючи логічно впорядковану ієрархію присудків про категорію «порядок» втратило пізніше античності свою значимість. Трактат «Про порядок» розпочато з міркування про те, що прагнення дослідити «порядок речей» властиво багатьом, але «осягнути і пояснити той порядок, яким тримається і керується цей світ, для людей справа дуже важка і рідко можна пояснити» [6, с. 139]. Неможливість виявити всі причинно-

наслідкові зв'язки, за Августином Аврелієм, «незручністю» загального універсуму, для людей, які не мають достатніх знань, призводить до того, що вони починають поносити світ і його Творця на підставі тих чи інших незрозумілих із їх погляду явищ. Згідно з християнським мислителем, при створенні світу Бог все впорядкував у ньому так, що елементи та явища тварного буття мають цілком певне місце у картині універсуму. Порядком, за одним із визначень Августина Аврелія, слід називати весь комплекс закономірностей, з яких Бог керує світом [6, с. 172]. Безліч предметів, представників рослинного та тваринного світів, людина з усім його особистим і суспільним буттям, незліченна кількість подій, явищ, процесів – все це становить певну цілісність, прекрасну і пропорційну сукупності всіх своїх частин. Поза такою єдиною впорядкованою множиною в універсумі не можна розглядати і оцінювати жоден елемент, жодне, навіть найнезначніше явище чи подію в цьому світі. Універсальна космічна цілісність включає в себе світ у всій своїй повноті його часу та явищ.

У трактаті «Про істинну релігію» Августин Аврелій підкреслює, що гармонія, відповідно і краса універсуму виявляються лише у тому випадку, що він сприймається як цілісність, загальним закономірностям якої підпорядковані всі частини [7, с. 65]. Висуваючи ідею прекрасного космічного цілого, в якому найнезначніша річ має своє лише їй призначене місце, середньовічний мислитель говорить про те, що лише впорядкованість надає красу непоказним, незначним і навіть потворним предметам. Саме глобальному порядку завдячує світ своєю красою.

У світоглядній системі Августина Аврелія категорія «порядок», займаючи одне з основних місць, сприяє осмисленню єдності та цілісності універсуму, що включає «Божественні діяння», природу та суспільство, окремої людини та творіння його рук. Сфера естетичного включено до сфери дії закону порядку. Розкриваючи трактування саме категорії «порядок» у творчості Августина Аврелія можна дійти невітнішого висновку, що він, безперечно, належить як античності, і християнської середньовічної культурі, будучи її ідеологом.

Аналіз категорії «порядок» показує, що Августин, перебуваючи в руслі античного космоцентризму, заклав фундамент середньовічної естетики, її основні засади. Раціональні побудови античності переведені християнським мислителем у сферу незрозумілого, естетичного сприйняття. Але це не свідчить про те, що у своїх естетичних побудовах єпископ зовсім не звертався до числових послідовностей, ігноруючи сферу раціонального знання.

Однією з основних складових, що утворюють порядок в універсумі, за Августином Аврелієм, є число або ритм. Аналіз його розуміння числа, ритму, модуляції – пропорційності є темою наших подальших досліджень. Зазначимо лише, що, спираючись на ідеї піфагорійців, і платонівське розуміння числа християнський мислитель вбачав у всіх предметах, явищах і процесах числову організацію. Число виступає основним підтвердженням розумної організації світу та відноситься, як і сама ідея порядку, до світу інтелігібельних сутностей. Як особливу дисципліну про ритм та числові закономірності Августин Аврелій розглядав музику (трактат «Про музику»).

Філософсько-естетичні ідеї Августина Аврелія, а разом із ними та його трактування представлених у статті абстрактних категорій були сприйняті лише в пізньому середньовіччі. Вони знайшли свій відбиток у естетиці Відродження та Нового часу, виявилися співзвучними також багатьом ідеям, піднятим у IV – VI століттях грецькими отцями церкви.

Відповідно до філософсько-естетичних, крім цього, антропологічних, заснованих на християнському розумінні людини, ідей Августина Аврелія порятунок душі можливий, у тому числі, і завдяки навчанню. Воно робить душу «розумною», допомагає позбавляти її гріхів. «Розумна душа» пам'ятає минуле, споглядає сьогодення, бачить майбутнє, але з послідовно, а водночас. Можливість розглядати часи притаманна «внутрішній людині» – розуму, здатному до споглядання. Після Платоном і Аристотелем Августин Блаженний розглядає навчання, з властивостей душі [7, с. 147]. На думку Августина Блаженного, навчати означає «розвивати здатність до розумової діяльності».

Інтерес при розкритті філософських підстав принципів навчання викликає опис співвідношення чуттєвого та раціонального, представлений у «Сповіді». Августин Блаженний свої погляди пов'язує із християнською антропологією. Філософ розрізняє чуттєве чи «тілесне» пізнання та розумове чи духовне. У душі є дві частини, вища з яких пов'язана з розумом, а нижча з почуттями та пам'яттю. Почуттям або чуттєвим сприйняттям, за визначенням Августина Блаженного, є стан, що відчувається тілом, сам по собі не ховається завдяки тілу ж від душі. Чуттєве пізнання мало цікавить християнського мислителя [5, с. 147].

Августин Блаженний визначає розум як інструмент, процес та об'єкт пізнання. Потрійне визначення розуму показує, він розуміє під розумом постійну інтелігібельну здатність душі. По відношенню до розуму розум є тим самим, ніж погляд по відношенню до очей. Якщо зорове – чуттєве споглядання спрямоване зовнішній світ, то об'єкт інтелектуального пізнання укладено у самому пізнаванні розумі. Важливим для Августина Блаженного є пізнання не зовнішнього матеріального світу, але самого себе, свого внутрішнього світу. Августинівський заклик «перевершити самого себе» означає, що, поринаючи в себе, людина здатна подолати все індивідуальне.

Чуттєве пізнання сприймається як одне з нижчих щаблів піднесення духу від матерії до Божеству. Августин Блаженний розрізняє сім ступенів (*gradus*) могутності душі. Перша – одухотворення (*aminatio*), вона властива рослинам. Друга – почуття (*sensus*) – пов'язані з відчуттям, душа іноді довільно перебирає отримані образи речей, створюючи сновидіння. Образи пам'яті отримані від почуттів. Другий ступінь відповідає тваринному світу (включно з людиною). Інші п'ять ступенів належать лише до душі людини: третій – мистецтво (*ars*) – це творча потенція душі. Вона сприяє появі наук, дає можливість керувати державою. Третій щабель загальний для людей вчених і невчених, добрих і злих. Четвертий ступінь – чеснота (*vertus*), тут бере початок доброта. На цьому щаблі душа починає усвідомлювати себе і відокремлюється від усього тілесного. П'ятий ступінь – спокій (*tranquillitas*), на цьому щаблі душа очищається,

звільняється від тління, прямує до Бога, тобто до самого «споглядання істини». Шостий ступінь – вступ (*ingressio*), душа приступає до споглядання істини. Сьомий ступінь – споглядання (*contemplatio*), це найвищий стан душі. Усі попередні щаблі орієнтовані поступове досягнення вищої.

Інтерпретація ієрархічних сходів, що вибудовується Августином Блаженным, піднесення духу до Божественного дозволяє зробити висновок: поступово, ступінь за щаблем, що навчає слід вести учнів, доки вони не досягнуть можливого вищого для кожного з них ступеня. Онтологічний аспект навчання пов'язаний з архітектонікою знання, що транлюється в навчанні. Він розглядається як поступове, покрокове сходження від простого до складного, від чуттєвого до раціонального, від земного до Божественного. Описувана ним ієрархічна драбина можна порівняти з ієрархією душевних станів при сходженні, що розглядається Платоном у міфі про печеру.

Августин Блаженний – християнський філософ, на думку якого віра є невід'ємною умовою досягнення знання і визначається як «істина, що навчає», проголошена в Євангельському Писанні. Завдання розуму, що виховується, вбачається в розкритті Божественного одкровення. Як ідеолог християнської культури, Августин Блаженний виділяє у змісті навчання все, що користь людині. Усі мистецтва ведуть своє походження від розуму. Вони в тій чи іншій формі є риси розумності та мають головну цінність.

Розум людини, визначаючи закономірності у чуттєво сприйманому світі, не відразу, поступово, прийшов до необхідності їх вивчення та закріплення збагненого у відповідних «дисциплінах». Спочатку розум винайшов писемність: правила поєднання букв, складів, слів. Саме так виникла граматики, за допомогою якої записуються всі знання. Августин Блаженний пише, що римляни назвали її літературою [9, с. 209]. Серед людей багато хто не здатний прямо сприймати істину. Потрібно насамперед порушити їхні душі. З цією метою розум наповнив діалектику забавами та іграшками, назвав її риторикою.

У трактаті «Про християнське вчення» висловлена думка: не слід вивчати все, що пов'язане з язичницькими культами або служить одному лише

задоволенню. Описуючи вільні мистецтва, призначені для навчання мешканців Нового Граду, Августин Блаженний осмислює їхню необхідність та обов'язковість, як ведучих до істинної віри. Послідовність створення розумом наук відповідає етапам на шляху розуміння Істини. Порядок їх створення має стати й порядком вивчення. Поступовість, послідовність представлені як обов'язкові умови навчання.

У трактаті «Про вчителя» нами інтерпретувався принцип доступності під час навчання. Правила логіки та риторики достатньо складні, тому правильному поєднанню думок краще вчитися в мирських школах, а не за підручниками. Риторику та діалектику варто спрямовувати на допомогу людині, яка досягає істини. Августин Блаженний як і Аристотель, вважає ці дисципліни засобами, які тренують розум, тому, в першу чергу, необхідно вивчати їх. Ці науки виділені як методологічні основи навчання (досвід Марка Тулія Цицерона та його трактат «Про оратора»). Постійне звернення до канонізованих текстів, у яких закладена «авторитетна істина», прибрало в середні віки одне із самих важливих досягнень давньогрецької філософії – рішучість питати про що завгодно, ставити усе під сумнів. Середньовічна форма знання використовувала принцип апеляції до слів (*argumentum ex verbo*), на відміну від аристотелевської апеляції до речей (*argumentum ex re*), реально існуючих.

Августин Блаженний виокремлює думку про незаперечність дій і слів учителя. У культурі середньовіччя, починаючи з патристики, якісно змінюється принцип керівництва в навчанні (характерною є дистанція між учителем і учнем; субординація в структурі соціальних ролей). Якщо монолог при навчанні в античній Лікеї Аристотеля варто розглядати як одне із правил комунікації між ученими, то монолог того, хто навчає, в середньовічній школі пов'язаний із авторитарністю. Навчання неможливе без опори на авторитет, божественний та людський.

На початку навчання авторитет – єдина сила, що веде до знань та істини. Для тих, хто починає вчитися, світ виглядає дивно. Для таких людей чудо входить у реальність. Іноді вони прагнуть пізнати світ, не пізнавши себе, тому

потрібна допомога керівника з досвідом, що бачить душу людини, здатного відрізнити дії Божої благодаті від дії уяви, що розігралася [9, с. 199]. Принципи навчання у середньовіччі, на відміну від античності, наповнюються етичним змістом.

Висновок. Напрацьована в античності культура дефініцій – важливий інструмент античного раціоналізму. Мисленню, навіть дуже розвиненому, але не пройшов через специфічний вишкіл, культура дефініцій чужа. У Старому Завіті предмет з'ясовується не через визначення, а через уподібнення. Образи, представлені у Святому Письмі, яскраво окреслені і наділені ієрархічним взаємозв'язком, образність – основа, у якому вибудовуються наочні уявлення учня.

Школяру необхідно було навчитися сприймати образи та сформульовані ідеї, істинно чути справжнє слово. Зрозуміти його так, щоб не втратити переживання святості слова. Словесно оформлений світ, входячи у свідомість, мав торкнутися душі учня. Це ставало доступним лише вишколеній людині.

Теоретики християнської педагогіки приділяли велику увагу риторичі, всі інші мистецтва розглядалися як приклади для риторів, моралістів, проповідників. Діалектику розглядали як мистецтво, що допомагає відповідати на запитання під час дискусій. Середньовічні богослов'я, починаючи з батьків церкви, тяжіло до давньогрецьких раціональних побудов. Але за специфічною культурою дефініції стоїть, з одного боку, зобов'язання вивіряти уявлення про будь-який предмет на землі чи на небесах через логічну формалізацію, робити предмет «виразним», з іншого – віра в стабільність знання. Обидві ці риси є спільними для раціоналізму античного та середньовічного, та був і ренесансного.

Список використаної літератури

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту. Київ, 2012. 1151 с.
2. Карсавин Л. П. Культура средних веков. Киев, 1995. 197 с.
3. Gilson E. The Christian philosophy of Saint Augustine. London; Cambridge, 1961. 269 p.
4. Августин А. О граде Божьем к Марцелину против язычников Творения Блаженного Августина Епископа Иппонийского Т.2. Часть IV. Изд. второе (репринт.) Киев: Типография И. И. Горбушова. 1906. 416 с.

5. Августин А. Исповедь. Творения Блаженного Августина Епископа Иппонийского Т.1. Часть I. Изд. второе (репринт.) Киев: Типография И. И. Чоколова. 1906. 442 с.
6. Августин А. О порядке. Творения Блаженного Августина Епископа Иппонийского Т.1. Часть II. Изд. второе (репринт.) Киев: Типография И. И. Чоколова. 1906. 473 с.
7. Августин А. Об истинной религии. Творения Блаженного Августина Епископа Иппонийского Т.5. Часть VII. Изд. второе (репринт.) Киев.: Типография П. Барского в Киеве 1912. 278 с.
8. Августин А. Против академиков. Творения Блаженного Августина Епископа Иппонийского Т.1. Часть II. Изд. второе (репринт.) Киев: Типография И. И. Чоколова. 1906. 473 с.
9. Августин А. Об учителях Соч.: В 2 т. Т. 2. Ч. 2. Киев: Типография И. И. Чоколова, 1906. 497 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ НА ПРИКЛАДІ ФОРМУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ МАЙБУТНЬОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Анжела МОСЕЙКО

*доцент кафедри права у Вищому навчальному приватному закладі
«Дніпровський гуманітарний університет», кандидат юридичних наук,
доцент*

У статті здійснено аналіз певних особливостей термінології у адміністративному праві на прикладі формування термінології майбутнього Кодексу України про адміністративні правопорушення. Відзначено важливість визначення точної юридичної термінологічної основи, яка повинна базуватися на знаннях лексикології, етимології, текстології, джерелознавства та інших філологічних наук. У статті проаналізовано філологічний (лінгвістичний, юридико-лінгвістичний) спосіб вивчення правових норм як сукупність засобів, прийомів, методів, які спрямовані на з'ясування змісту норми залежно від розміщення окремих слів, сполучників, прийменників, розділових знаків у тексті правової норми. Проаналізовано погляди вчених щодо назви (як терміну) майбутнього акту, який повинен здійснювати правове регулювання у справах про адміністративні правопорушення. Запропоновано на основі конституційних та інших законодавчих норм залишити чинною – «Кодекс України про адміністративні правопорушення», та наведено обґрунтування таких пропозицій. Відзначено неузгодженості у окремих важливих термінах КУнАП, які необхідно вирішити, зокрема, щодо терміну «особа, яка вчинила адміністративне правопорушення». Відзначено необхідність включення у майбутню редакцію КУнАП окремої статті із визначенням основних термінів у окремій статті на початку Кодексу, до яких віднесено визначення таких термінів як «фізична особа, яка вчинила адміністративне правопорушення», «юридична особа, яка вчинила адміністративне правопорушення»,

«адміністративна відповідальність», «адміністративне правопорушення», «вина у складі адміністративного правопорушення» та інших, а також тих, які застосовуються у Особливій частині КУпАП, насамперед тих, які не майже розкриваються у бланкетних актах.